

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ชาวล้านนาที่ปรากฏในนวนิยายของมาลา คำจันทร์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกรอบโลกทัศน์ ทั้งสิ้น 4 ด้าน คือ โลกทัศน์เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา การปกครอง วัฒนธรรมประเพณี และการอบรมสั่งสอน โดยพิจารณาจาก ฉาก ตัวละคร บทสนทนา และ ทศนะผู้เขียน ผลการวิเคราะห์แต่ละเรื่องมีดังต่อไปนี้

1. โลกทัศน์เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา

1) เรื่องไอ้ค่อม

เรื่องไอ้ค่อมปรากฏความเชื่อทางศาสนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ความเชื่อเรื่องการทำนายทายทัก

การทำนายทายทักที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ไอ้ค่อม เป็นความเชื่อที่เกิดจากการพิจารณาดวงชะตาพื้นฐานตามวันเดือนปีเกิดโดยมาจากพระภิกษุสะทอนให้เห็นว่า คนล้านนามักจะเชื่อว่าตนเกิดและดำเนินชีวิตตามพื้นฐาน การทำนายและ โชคชะตา ดังปรากฏในหน้า 3-4 ความว่า

...ลุงต๋นเกิดปีไล่ หลวงลุงที่วัดบอกว่า แก่เกิดเดือนเจ็ด ธาตุงูเห่าไฟ คนเช่นนี้ มักมีอารมณ์รุนแรง ธาตุงูเห่าไฟมันผูกใจเจ็บแค้น ส่วนนางลาเมียแก่เกิดปีไล่ คีอระกา ธาตุไก่เลี้ยงลูก มักใจดี รักลูก ใจบุญสุนทาน...

1.2 ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ภาพสะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเป็นการสะท้อนจากการกระทำและพฤติกรรมของคนล้านนาที่มีความเชื่อโดยศรัทธา ตามศาสนาที่ตนนับถือ เพราะคิดว่า พระพุทธรูปจะประทานในสิ่งที่ตนต้องการ ได้ตามปรารถนา ดังปรากฏในหน้า 13 ความว่า

...แสงหล้าซื้อทองคำเปลวกับดอกไม้สดหนึ่งแล้วนั่งพนมมือต่อหน้าพระอธิฐานขอให้ได้ผัวหน้าขาว มีเงินเยอะๆ...

นอกจากนี้ยังปรากฏในหน้า 156 ที่บรรยายถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่ต้องมียongประกอบของเครื่องบูชาช่วยเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ ดังข้อความที่ว่า

...ภูมิของครูบาเผ่าร่มเย็นและวิเวก ไม่มีบาตรน้ำมนต์ ไม่มีโตะหมูปูชา ไม่มีเครื่องเคารพกรูรงใดๆ ทั้งสิ้น...

1.3 ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ

ในสังคมล้านนา ยังยึดมั่นต่อความเชื่อเรื่องบาปกรรมจากการกระทำของตนเอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าการกระทำดีหรือชั่วจะส่งผลต่อชีวิตและสภาพจิตใจทั้งนี้การเกรงกลัวต่อบาปที่ปรากฏในเรื่อง ใค้ค่อม หน้า 62 แสดงการกระทำของตัวละครที่คิดจะให้อีกฝ่ายเสียชีวิต แต่ด้วยจิตใต้สำนึกที่ยังเกรงกลัวต่อบาปกรรมจึงเลิกคิดจะทำดังข้อความที่ว่า

...ลุงต๋นเกลียดใค้ค่อมมาก ถ้าไม่กลัวบาปกลัวกรรม แกลงหักค้อมันทิ้งลงส้วมแล้ว...

1.4 ความเชื่อโบราณ,ตำนาน หรือเรื่องเล่า

ความเชื่อโบราณเป็นความเชื่อที่เกิดจากการบอกเล่าที่สังคมและสืบทอดจากรุ่นบรรพบุรุษ โดยเป็นการเชื่อตามที่ยึดถือตามกันมา ดังปรากฏในหน้า 62 ว่า

...ใค้ค่อมหน้าตาเหมือนแม่มาก ยกเว้นแต่ตาที่ไม่เหมือน มันมีไฟร่องน้ำตา ซึ่งตรงนี้แม่เฒ่าไม่สบายใจนัก เพราะไฟอย่างนี้โบราณว่าอาภัพ...

คนล้านนามักจะเชื่อและยึดมั่นตามสิ่งที่บอกเล่าเป็นเรื่องราวต่อๆ กันมา โดยไม่สงสัยว่าเรื่องนั้นจะจริงหรือเท็จแค่ไหนหรือสามารถพิสูจน์ได้หรือไม่ ซึ่งเป็นความเชื่อที่เป็นข้อห้ามที่ผู้ใหญ่มักจะใช้พูดให้ลูกหลานเกรงกลัว เพื่อให้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของตนเอง ดังปรากฏในหน้า 87 จากบทสนทนาว่า

...ใค้ค่อมสงสัยว่าที่แม่เฒ่าบอกว่าอย่าไปแถวน้ำลึก มันอันตราย เลยถามว่า ...มันลึกแค่ไหนกัน... ได้คำตอบว่า ...ลึกถึงเมืองพญานาค... เลยถามต่อว่า ...เมืองพญานาคอยู่ไหน...

1.5 ความเชื่อเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในฐานะชาวพุทธ

คนล้านนามีความผูกพันกับวัด และพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นความเชื่อที่ยึดมั่นสืบต่อมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เพื่อการสืบต่ออายุพุทธศาสนาในหน้า 114 มาลา คำจันทร์ สะท้อนผ่านฉากเกี่ยวกับการไปวัดในช่วงเข้าพรรษาที่เป็นการยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในช่วงเวลา 3 เดือน ที่คนล้านนาจะพากันไปวัดดังข้อความที่ว่า

...ฤดูพรรษาคอนอื่นๆ ไม่ไปนาก็ไปวัด บ่อนเบี้ยใดๆ ล้วนปิดสิ้น คนนี้ไปนาคอนนั้นไปวัด... และยังปรากฏในหน้าเดียวกันผ่านบทสนทนา ที่สะท้อนถึงคนที่มีศีลธรรมไปวัดทุกวันพระกับคนที่ไม่เชื่อเรื่องวิบากกรรม และการทรมาณสัตว์ในวันพระผลของการกระทำนั้นส่งผลทั้งดีและชั่วต่อสภาพจิตใจ ดังความว่า

...พ่อเฒ่าไม่รู้จะไปไหนจนกระทั่งหนานอุ้มพานข้าวตอกดอกไม้หุ้ยขึ้น
หน้าบ้านถามพ่อเฒ่าว่า...พ่อเฒ่าไปไปฟังธรรมหรือ... พ่อเฒ่าพูดตอบไปว่า...เออ...ถึงวันสี่วันธรรม
อีกแล้ว หรือ... ในใจก็นึกละอายอยู่บ้างวันพระคนอื่นไปวัดรับศีลฟังธรรมกันหมด แต่ตัวเองอุ้ม
ไก่อชนอยู่...

อีกประการหนึ่งยังพบว่า คนล้านนาที่เคร่งครัดในการปฏิบัติในวันพระ จะไม่ทำ
ผิติดขัดข้อบังคับทั้ง 5 ข้อ แม้กระทั่งการไม่จำหน่ายสิ่งมีนเมาในช่วงวันพระ สะท้อนให้เห็นว่า
การไปวัด หรือวันพระมีส่วนกล่อมเกล้าจิตใจของคนล้านนาให้เกรงกลัวต่อการทำผิติด และคนล้านนา
ส่วนมาก เคร่งครัดในหลักปฏิบัติศีล 5 ข้อ โดยเฉพาะข้อ 5 ที่ว่าด้วยการไม่ดื่มสุรา ดังปรากฏใน
หน้า 115 ว่า

...ไก่อ้อมไปซื้อเหล้าให้ตาแต่กลับมาพร้อมกับขวดเปล่าแล้วบอกว่า ...เขาว่า
วันนี้วันพระ ไม่มีเหล้าขาย เขาว่าไม่ขายเหล้าวันพระ...

1.6 ความเชื่อในเรื่องนรก สวรรค์

ความเชื่อดังกล่าวเป็นความเชื่อที่เกิดและเกี่ยวข้องกับการทำความดี และ
ทำความชั่ว โดยในหน้า 130 ที่สะท้อนผ่านคำพูดของตัวละคร เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าผู้พูดทำบาป
ไว้มากเมื่อตายไปคงต้องตกนรก เนื่องจากตอนมีชีวิตอยู่ได้ทำแต่การทรมาณสัตว์ ส่วนผู้ที่ผู้พูดกล่าวถึง
มีใจบุญสุนทาน ตายไปแล้วสถานที่ที่ต้องไปจุตินั้นคือ สวรรค์ ดังข้อความที่ว่า

...พ่อเฒ่านึกถึงแม่เฒ่ามากเลยบ่นว่า ...แม่เฒ่า... ไม่นานหรือจะตามสุไป...
แต่ข้าคงหาสุพบ ถ้าสุขึ้นสวรรค์ ข้าคงมุดลงนรก...

1.7 ความเชื่อเรื่องบาป บุญ คุณโทษ

ความเชื่อนี้เป็นสิ่งที่คนล้านนาเชื่อว่าทำสิ่งใดไว้มักจะส่งผลย้อนกลับสู่ผู้กระทำ
โดยในหน้า 135 สะท้อนผ่านบทสนทนาในลักษณะสำนึกถึงบาปที่ทำไว้แล้วคิดไถ่บาปด้วยการทำ
บุญ ดังข้อความที่ว่า

...พ่อเฒ่าพูดกับแสงคำว่า ...กูอยากทำบุญให้ไก่อ้อม อยากสืบชาติต่ออายุมัน
กูอยากทำเมื่อยังคิดได้ กูจะตายวันตายพรุ่งนี้ไม่รู้ กูทำบาปไว้กับมันมานานักถ้าไม่ได้ทำอะไรสักอย่าง
กูคงตายตาไม่หลับ...

เช่นเดียวกับในหน้า 138 ที่สะท้อนให้เห็นถึงการได้กระทำผิดทางวาจาต่อพระสงฆ์
ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบ คนล้านนาเชื่อว่าเป็นการกระทำที่ไม่สมควรให้อภัย ผู้กระทำต้องมีการขอมา
ตามพิธีกรรม หากไม่ต้องการให้บาปกรรมติดตัวไปเมื่อสิ้นชีวิต ความว่า

...เมื่อพบครูบาผู้เฒ่าเจ้าวัดท่านผู้เฒ่าก็ยกมือไหว้สาแล้วพูดว่า ...ข้ามาขอขมา
ข้ามาขอสมลาโทษน้ำธรรมคำสงฆ์ที่เคยจาบเงินเ็นค่า ถ้าจะเป็นบาปเป็นกรรมก็ขอให้บาปกรรม
มันสิ้นสุดแต่ชาตินี้ อย่าติดตัวข้าไปถึงชาติหน้าเลย...พ่อเฒ่ายกมือสาธุแล้วกลานเข้ายื่นกรวยดอกไม้
ให้ครูบารับแล้ววางลงข้างๆ ...

สำหรับในหน้า 151 ตัวละครเห็นว่าการทำบุญด้วยการช่วยชีวิตคนเป็นกุศลอย่าง
ยิ่งใหญ่มากกว่าการทำบุญด้วยการสร้างถาวรวัตถุให้กับวัดเพื่อทะนุบำรุงพุทธศาสนา ความว่า

...ลดาสงสาร ไอ้ค่อมเลยคิดจะช่วย ก็ได้รับการสนับสนุนจากพี่สุพรว่า...ดีแล้วดา
สร้างเจดีย์สูงเทียมฟ้าก็ไม่ได้กุศลเท่าช่วยคน พี่อนุโมทนา...

1.8 ความเชื่อเรื่องการทำบุญ

การทำบุญต่ออายุหรือ สืบชะตา เป็นพิธีทางศาสนาที่คนล้านนาปฏิบัติสืบทอด
ต่อกันมา เหตุผลเพื่อความสบายใจและเป็นการเริ่มต้นชีวิตใหม่อย่างเป็นสุข จะเห็นได้ว่า หากมีงาน
บุญผู้คนล้านนาจะรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือบ้านที่เตรียมการทำบุญสืบชะตาโดยไม่มีการนัดหมาย
ดังปรากฏในหน้า 139 ว่า

...หลังจากไอ้ค่อมหายจากอาการป่วย แข็งแรงเกือบคืนรูป พ่อเฒ่าก็ทำบุญสืบชะตา
ลดเคราะห์ บูชาโชคให้มัน โดยหวังว่าไอ้ค่อมจะได้ฟื้นทุกขันธ์ โสภณเสียที โดยมีเพื่อนบ้านมาช่วยงาน
ค้ำคั่ง เทียนร้อยถูกจัดหา ช้างร้อย ม้าร้อย ข้าหญิงร้อย ข้าชายร้อย... ถูกสมมุติตัดจากกระดาด
พิธีพุทธผสมพราหมณ์ถูกจัดขึ้น ที่ป็นน้อยเป็นหนานคลองทางกิจสงฆ์ก็รับอาสาทางวัดหญิงแม่เรือน
ชวนกันเข้าครัวโขลกน้ำพริก...

เช่นเดียวกับในหน้า 154 สะท้อนผ่านจากการบรรยายถึงต้นโพธิ์ที่ถูกคำกุมไว้ด้วย
ไม้ค้ำ ซึ่งคนล้านนามีความเชื่อว่า การใช้ไม้ค้ำต้นโพธิ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาเป็น
ไม้มงคล จะทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง เพราะมีเครื่องคอยค้ำจุนชีวิตให้ดำเนินไปด้วยดี

...ฟัง ๆ กับง่ามรากมีไม้ค้ำเล็ก ๆ หอบหนึ่งมันคือไม้ค้ำต้นโพธิ์ร้อยแปดที่สืบชะตา
ไอ้ค่อม...

1.9 ความเชื่อเรื่องชีวิตก่อนและหลังความตาย

ในเรื่องชีวิตก่อนความตาย คนล้านนาเชื่อว่าก่อนตายหากได้เห็นชายผ้าเหลือง
ของพระสงฆ์จะทำให้ผู้ใกล้ตาย ตายไปแล้วได้ขึ้นสวรรค์ เพราะมีผ้าเหลืองของพระคอยปกป้อง
คุ้มกันและนำตนไปสู่ภพภูมิที่ดี ดังปรากฏในหน้า 162 ผ่านคำพูดของตัวละครว่า

...ก่อนพ่อเฒ่าจะสิ้นใจจึงพูดว่า ...ครูบา ครูบาอยู่ไหน ข้า ข้าอยากเห็นชายผ้าเหลือง
ใครก็ได้ช่วยไปนิมนต์ครูบามาให้ที...

ส่วนความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย สะท้อนความแตกต่างระหว่างฐานะของผู้ตายกับสิ่งที่บรรจุนิยามของผู้ตาย แม้จะมีความแตกต่างกันอย่างไร เมื่อตายไปแล้วก็เหลือแต่เงากระดุกต่างกันตรงที่ผู้ที่มีฐานะร่ำรวยได้บรรจุนิยามใส่กุ๋ ส่วนคนจนไม่มีสิทธิ์ทำได้ ดังปรากฏในหน้า 154 ผ่านฉากที่แสดงถึงพฤติกรรมของตัวละครว่า

...ผู้เฒ่าสนทนากับครุฑาเฒ่าแล้วเกิดสงสัยว่าตายแล้วคนเราจะไปไหนเพราะเคยได้ยินคนพูดถึงเรื่องนรกสวรรค์ ครุฑาเฒ่าเลยให้คำตอบว่า...ตายแล้วก็ไปป่าช้า สวรรค์อยู่ในนรกอยู่ในใจ...

1.10 ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมเกี่ยวกับคนตาย

คนล้านนามีความเชื่อว่า บ้านไหนที่มีคนตายแล้วมีลูกหลานเป็นผู้ชาย จะต้องบวชเพื่อนำพาผู้ตายไปสรวงสวรรค์ ตามความเชื่อดั้งเดิม ดังปรากฏในหน้า 164 ผ่านบทสนทนาระหว่างตัวละครเอก กับตัวละครรองว่า

...ครูถามไอ้ค่อมว่า ...ใครบวชจะให้ตาละค่อม... ไอ้ค่อมงุนงงเหมือนไม่รู้จักคำนี้นครูลอยอธิบายต่อว่า ...บวชนุ่งผ้าเหลืองใจแล้วเดินจงศพบาไปเผา... หลังจากนั้นเมื่อถึงป่าช้า ก่อนจะมีพิธีการเผาศพต้องนำมะพร้าวเอาน้ำล้างหน้าศพ จึงหามศพไปเผา ในบริเวณที่เตรียมไว้ ดังปรากฏในหน้า 165 ผ่านการบรรยายฉากว่า

...ก่อนเผาศพ สัปเหร่อผ่ามะพร้าวเทรดหน้าศพ แล้วศพก็ถูกหามออกจากโลงไปนอนบนเชิงตะกอน...ซึ่งก่อกองฟืนคั่นโตๆ สุมซ้อนกัน ครุฑาเฒ่าเข้าแถวนำหน้า ตามติดด้วยพระเณร ลูกวัดและญาติมิตรทั้งหลาย ดอกไม้จันทร์ถูกโยนสุมซ้อนท่วมศพโผล่แต่มือเหยี่ยวซัดที่มัดพนมเท่านั้น

หลังจากนั้นคนล้านนาเชื่อว่า เมื่อมีการเผาศพแล้ว เก็บกระดูกจะต้องทำบุญให้ผู้ตายหลังจากนั้น 7 วัน เพื่อว่าผลบุญที่ได้ทำจักได้ส่งผลให้ผู้ตายได้รับและได้ไปสู่สวรรค์ ผ่านทัศนะของผู้เขียนในหน้า 165 ว่า

...ครบวันเจ็ดที่เผาศพก็มีการอุทิศให้ผู้ตายอีกครั้ง...

2) เรื่องดงคนดิบ

เรื่องดงคนดิบปรากฏความเชื่อทางศาสนา เพียง 3 ประการ คือ ความเชื่อเรื่องภูติผีปีศาจ เรื่องพระเป็นที่พึ่งทางใจ และของขลังกับคาถาอาคม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความเชื่อเรื่องภูติผีปีศาจ

สังคมล้านนาในอดีต ความเชื่อเรื่องผีนันมีมากโดยเฉพาะการถูกทำร้ายโดยภูติผีเข้าสิง เพื่อขอส่วนบุญจากคน ดังปรากฏในหน้า 5 ผ่านฉากและคำพูดตัวละครว่า

...ท่ามกลางความเจ็บมีเสียงคนพื้นขึ้นมว่า ...ผีเข้า...ผีเข้ากินอีป็น...

เช่นเดียวกับใบหน้า 8-12 ซึ่งเป็นความเชื่อเมื่อวิญญาณหรือผีเข้าสิงบุคคลใดก็ตาม หากต้องการให้วิญญาณนั้นออกจากร่าง ต้องหาอาหารหรือเครื่องอุปโภคบริโภคทั้งหลายมาให้กินก่อนที่จะทำร้ายคนที่เข้าสิง ซึ่งสะท้อนผ่านทัศนะของผู้เขียนว่า

...ชาวบ้านเชื่อว่าผีที่เข้าอีป็น เป็นผีกระต๊อบบ ถ้าผีต้องการกินอะไร ก็ต้องจัดหามาให้ไม่อย่างนั้นมันจะกินดับคนทำให้คนถูกผีเข้าถึงกับตายได้...

2.2 ความเชื่อเรื่องพระเป็นที่พึ่งของชาวบ้าน

เป็นความเชื่อที่คนล้านนาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก เพราะพระเป็นผู้รู้ เป็นปราชญ์ที่ให้คำปรึกษาและแนะนำด้วยดี และให้ความช่วยเหลือทุกเรื่องแก่ชาวบ้าน ดังปรากฏในหน้า 7 ผ่านบทสนทนาของตัวละครว่า

...ในความวุ่นวายมีคนพูดขึ้นว่า ...ไปตามคู้ปู่ดีกว่า พ่อหมอไปขุดเขียดกว่าจะกลับเรือน กว่าจะมาถึง พอดีผีกินดับอีป็นหมดแล้ว...

2.3 ความเชื่อเรื่องของขลังและคาถาอาคม

คนล้านนาเชื่อว่าของขลังและอาคม ช่วยปกป้องคุ้มครอง ป้องกันภัยอันตรายทั้งจากคนและภูติผีปีศาจได้ จึงมีคนส่วนใหญ่วที่สักเพื่อคุ้มครองตนเองและปกป้องอันตราย ดังปรากฏในหน้า 8-12 ผ่านทัศนะของผู้เขียนว่า

...พ่อหมอเร่งรูดมาถึง ร่างพอมไถ่ไถ่กูโคกเค็กไควลม ใส่เสื้อไม้ตันกลัดกระดุมครบเม็ด หน้าอกผมมีลายสัก อักษระโบราณเประอะเลอะ...

ลักษณะเดียวกันในหน้า 22-23 สะท้อนผ่านการบรรยายฉาก ถึงพฤติกรรมของตัวละครที่ใช้คาถาอาคมป้องกันและรักษาความบาดเจ็บในร่างกาย สำหรับผู้ที่มีคาถาอาคม ดังกล่าวมักจะใช้เป็นการรักษา ดังข้อความที่ว่า

...สิดาถูกเคียวเฉียวปลายนิ้วมือพอมมีเลือดไหล น้อยหล้าเลยคว้ามือเธอไปคัดเลือดพลงเป่าคาถาหม่าฮวด...

3) สร้อยสุคันธา

เรื่องสร้อยสุคันธา ปรากฏความเชื่อเรื่องศาสนา 4 ประการ คือความเชื่อเรื่องเวรกรรม การทรงเจ้าและตายแล้วเกิดใหม่ การทำบุญ และบาปบุญคุณโทษ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ความเชื่อเรื่องเวรกรรม

คนล้านนาเชื่อว่า เวรกรรมมีอยู่จริง หากผู้ใดทำกรรมใดไว้กรรมนั้นก็จะส่งผลต่อผู้กระทำทั้งดีและไม่ดี ทั้งชาตินี้และชาติหน้า โดยไม่สามารถหลบเลี่ยงได้เหมือนเงา ติดตามตัวไปทั่วทุกแห่ง ดังปรากฏผ่านการบรรยายจากที่เน้นถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครในหน้า 65 ความว่า

...นางแสงดาเองมีใจอันอ่อน มิได้มีใจอันแข็งดั่งใจน้องชาย นางไม่ค่อยสบายใจ นางกลัวเป็นบาปเป็นกรรมติดตัว น้องชายสืบไปชาติหน้า นางเองทำได้เพียงแต่พ่อนหนักให้เป็นเบาเท่านั้น นางอยากให้พญาเชื่อนคำผู้น้องหนักแน่นในเมตตาและกรุณามากกว่านี้...

3.2 ความเชื่อเรื่องการทรงเจ้าและตายแล้วเกิดใหม่

เจ้าทรงก็เป็นสิ่งหนึ่งที่พบในสังคมล้านนา รวมถึงผู้ที่เป็นร่างทรงเกิดจากการเลือกของเจ้าทรง ผลของบุญหรือการตกเป็นร่างทรง จะส่งผลไปในทางที่ดีต่อร่างทรง ดังปรากฏผ่านคำพูดของตัวละครในหน้า 105 ความว่า

...เจ้าแก้วกลืนรู้ ท่านจะรักษาแม่ให้หาย แต่แม่ต้องเป็นม้าขี่รับใช้ท่านตลอดไป ท่านเป็นเจ้าต้องการสร้างสมปารมีสมภารแก่กล้า เกิดใหม่ชาติหน้าจักได้เป็นชาย จะได้บวชเรียนรู้ธรรม ชาติหน้าอาจเข้าถึงมหาเนรพาน...

3.3 ความเชื่อเรื่องการทำบุญ

การทำบุญสะท้อนการทำบุญที่ต้องทำด้วยจิตใจแต่การทำบุญที่ทำตามผู้อื่น หรือไร้จุดหมาย ไม่ใช่บุญ แต่เป็นการถูกบังคับให้ทำบุญยอมส่งผลมายังผู้กระทำไม่เต็มที และไม่ส่งผลดีเท่าที่ควร ดังจากในหน้า 302 ว่า

...ตั้งแต่ฝ่ายคำหนีหายไป แม่นางแสงดาตั้งเดือนเรื่องบาปบุญ พญาก็พยายามจะตักบาตรทุกเช้า เข้าวัดทุกวันสวดวันธรรมตามคำที่สอน สักแต่ว่าทำไปอย่างนั้น ไม่ได้ถึงพร้อมคำไถรทวาร คือ กาย วาจา ใจ...

รวมทั้งจากในหน้า 390 สะท้อนการทำบุญให้กับเด็กที่เกิดใหม่โดยเฉพาะผู้เป็นเจ้า หรือมีฐานะสูงส่ง การทำบุญให้กับเด็กที่เกิดมาจะทำเรื่องใหญ่ๆ เพื่อสร้างบุญสร้างกุศลให้กับตัวเด็ก ดังข้อความที่ว่า

...พญาเชื่อนคำได้ลูกชายสมใจก็เห่อ หอมคอมดม พญามีใจเป็นบุญกุศล วันที่ลูกอายุครบเจ็ดเดือนก็ทำขวัญเดือน ตั้ง โรงทานแจกจ่ายข้าวสุกข้าวสารและเสื้อผ้าใช้แล้วเก่าจาก ขาจิกาทั้งหลาย ถวายทานสังฆะเจ้าทั่วทั้งตำบล เป็นเจ้าศรัทธาสร้างวิหารวัดที่หลังคาผุพัง...

3.4 ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ

เป็นความเชื่อเรื่องบาปที่ทำไว้แล้วได้ส่งผลต่อชีวิต และนำพาชีวิตให้เกิดความ ร้อนร้อน สับสนทำให้ชีวิตอยู่อย่างไร้ความสุข เช่นเดียวกับในหน้า 392 สะท้อนผ่านความรู้สึกนึกคิด ของตัวละครว่า

...พญารู้แจ้งถ่องแท้แล้ว ว่ากรรมเวรมีจริง บาปบุญมีจริง พญารู้จักไม่ตายแต่ทำนาค นรกทั้งเป็น เป็นนรกของสัตว์บาป ได้แต่สำนึกเสียใจแต่ไม่ได้ประกอบกรรมดีอันศาสนาพระพุทธ เจ้าสอน ครั้นมาคิดได้ก็สายไปเสียแล้ว...

4) นวนิยายเรื่องเจ้าจันทน์ผมหอม – นิราศพระธาตุอินทร์แขวน

นวนิยายเรื่องเจ้าจันทน์ผมหอม ปรากฏความเชื่อทางศาสนา 4 ประการ คือ ความเชื่อ เรื่องการสร้างพระธาตุ บาปกรรม การเผยแพร่ศาสนาและคำสอนทางศาสนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ความเชื่อเรื่องการสร้างพระธาตุ

พระธาตุเป็นปูชนียวัตถุสำหรับบูชากราบไหว้ การทำบุญเรื่องการสร้างธาตุเป็น การสร้างอานิสงส์ ที่สูงสุด ให้กับชีวิต ดังนั้นผู้ที่ต้องการทำบุญพระธาตุจึงมีความพยายามสูง เพื่อ ให้ไปถึงและได้ยลโฉมพระธาตุที่ตนนับถือ ดังปรากฏในหน้า 14 ผ่านการบรรยายฉากว่า

...ถึงพระมหาธาตุเจ้าอินทร์แขวนแล้ว ชาวแก้วชาวหาญเขาจึงคึกคักกันนัก...

นอกจากนี้ในหน้า 16 ยังปรากฏการบรรยายฉากเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องธาตุประจำปีเกิดสะท้อนให้ เห็นว่าคนล้านนาเชื่อและบูชาพระธาตุประจำปีเกิดเพราะเชื่อว่าขั้วสิ่งสถิตที่พระธาตุและเพื่อความ เป็นสิริมงคลของชีวิต

...ตอนเมื่อเจ้าจันทน์ยังเป็นเด็กเล็ก ได้เห็นเจ้าพี่อ้ายพี่นางไปๆ ไหว้พระธาตุประจำปี เกิด...

4.2 ความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ

ความเชื่อเรื่องบาปกรรมในเรื่องเจ้าจันทน์ผมหอม สอนให้เห็นว่าการฆ่าคนเป็น บาปกรรม เหมือนเงาติดตามตัวไม่สามารถลบล้างได้ ดังปรากฏผ่านคำพูดตัวละคร ในหน้า 34 ว่า

...เจ้าจันทน์พูดกับฟองคำว้า ...ฆ่าคนถึงบ่มีโทษก็เป็นบาป...

5) เรื่องดาบอุปราชา

เรื่องดาบอุปราชาปรากฏความเชื่อทางศาสนา 5 ประการ คือ ความเชื่อเรื่องการผูกข้อมือ โขลกวาง ผีปู่ย่า และบาปบุญและนรกสวรรค์ ดังผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้

5.1 ความเชื่อเรื่องพิธีกรรมทางศาสนาของคนล้านนา

การผูกข้อมือเป็นพิธีกรรมของคนล้านนาที่เชื่อว่าจะช่วยให้ผู้ที่ผูกข้อมือมีความสุข ไร้โรคร้าย และมีชัยชนะเหนือสิ่งทั้งปวง มักจะผูกข้อมือเพื่อรับขวัญ และก่อนออกรบ ในเรื่องดาบอุปราช เป็นการผูกข้อมือเพื่อเรียกขวัญให้กลับเข้าสู่ร่างผู้ป่วยดั้งเดิม ดังปรากฏผ่านฉากในหน้า 46 ความว่า

...ข้อแขนของไอ้ค่อมมีฝ้ายขวัญร้อยสดากค์แดงผูกติดอยู่ หากตกหายมันก็มักจะป่วยไข้...

5.2 ความเชื่อเรื่องโชคลาง

คนล้านนาเชื่อเรื่องโชคลาง ซึ่งเป็นสิ่งยึดถือสืบทอดตั้งแต่บรรพบุรุษ หากฝ่าฝืนจะนำโทษมาให้ผู้ปฏิบัติในทางเสื่อม ดังปรากฏในหน้า 60 ผ่านบทสนทนาของตัวละครว่า

...พ่อกับอินทรเจองูกันบั้ง อินทรจะฟันแต่ถูกพ่อห้ามไว้แล้วพูดว่า ...มันมีบั้งดีบั้งร้าย ฟันถูกบั้งร้ายจะตกตำ...

5.3 ความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ

ในเรื่องดาบอุปราช ได้สะท้อนความเชื่อเรื่องผีปู้ย่า ซึ่งเป็นผีฝ่ายดีของฝ่ายผู้หญิง เป็นผีบรรพบุรุษ ที่คอยปกป้องรักษาให้ลูกหลานผู้หญิงประพฤติตนอยู่ในทางดีไม่ซิงสุกก่อนห้าม และการบูชาเป็นธรรมเนียมที่ฝ่ายหญิงจะต้องกระทำทุกปี ห้ามละเว้น ดังฉากที่ปรากฏในหน้า 131 ความว่า

...ทุกขึ้นสิบห้าค่ำแม่จะไหว้ผีปู้ย่าด้วยเหล้า ข้าว เนื้อหรือปลา โดยไหว้กับดาบอุปฮาดที่ถือว่าเป็นตัวแทนของปู้ย่า บรรพบุรุษ...

5.4 ความเชื่อเรื่องอาหารการกิน

อาหารการกินเป็นสิ่งที่คนล้านนาเชื่อว่ากินอย่างใดก็ได้ผลตอบแทนอย่างนั้น ที่สังเกตได้ชัดจากเรื่องดาบอุปราช สะท้อนให้เห็นว่า คนล้านนาจะไม่รับประทานอาหารที่ให้โทษ และเป็นสัตว์หวงห้าม ที่สำคัญหากเป็นสัตว์ที่จำศีลภาวนาคนล้านนาจะไม่เบียดเบียนและไม่ฆ่าเพื่อนำมาประกอบอาหาร ดังปรากฏจากถ้อยคำบทสนทนาในหน้า 188 ความว่า

...ชาวบ้านไม่มีใครกินปลากั้งเพราะเชื่อกันว่ามันกลายร่างมาจากจิ้งเหลน นกเป็ดน้ำก็ไม่กินเชื่อกันว่ามันเป็นนกจำศีล ถือศีลแปดเท่าชีผ้าขาวซึ่งมากกว่าคน...

5.5 ความเชื่อเรื่องบาป บุญ และนรกสวรรค์

คนล้านนาเชื่อว่าการทำบุญมากๆ จะส่งผลให้ได้ขึ้นสวรรค์ แต่หากทำบาปมากๆ จะส่งผลให้ตนตกนรก ทั้งนี้การทำบุญของคนล้านนา ที่ปรากฏในเรื่องดาบอุปราชเป็นการทำบุญรักษาศีลภาวนา เพื่อส่งให้ตนไปพบพระพุทธเจ้า และได้ขึ้นสวรรค์ ดังปรากฏในหน้า 239 จากคำพูดของตัวละครว่า

...เมืองมหาเนรพานอยู่บนฟ้า เป็นเมืองสุขเมืองบาน ไม่มีทุกข์ จะไปได้ก็ต้องหมั่นทำบุญกุศล อยู่ตามศีล กินตามธรรมพระพุทธเจ้าก็ไปถึงได้สักวัน

6) เรื่องเมืองลับแล

นวนิยายเรื่องเมืองลับแล สะท้อนความเชื่อทางศาสนา 4 ด้าน คือความเชื่อเรื่อง ผี ปีศาจ วาสนา และการกราบพระก่อนนอน ดังผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้

6.1 ความเชื่อเรื่องภูติผี ปีศาจ

ในเรื่องเมืองลับแล สะท้อนโลกทัศน์ในเรื่องผี ปีศาจ โดยปรากฏในเรื่องการนับถือผีบ้านผีเรือน และการไม่พูดเรื่องผีเมื่อเข้าป่า โดยในเรื่องการไม่พูดเรื่องผีเมื่อเข้าป่า เป็นเสมือนข้อห้ามที่ปู่ย่าตายาย บอกกล่าวสืบทอดกันมา ไม่ให้พูดถึงผีและสิ่งที่เป็นอันตรายเมื่อเข้าป่า เพราะสิ่งเหล่านี้อาจจะหลอกหลอนและทำอันตรายให้กับผู้พูดได้ ดังปรากฏจากความรู้สึกนึกคิดของตัวละครในหน้า 49 ความว่า

... มึงคิดถึงคำโบราณว่าพูดเรื่องเสียเสียหนี พูดเรื่องผีผีมา...

นอกจากนี้ยังปรากฏความเชื่อเรื่องผีบ้านผีเรือนในหน้า 80 จากคำพูดตัวละครในบทสนทนาสะท้อนให้เห็นว่าคนล้านนา เคารพยำเกรงและเชื่อว่าผีบ้านผีเรือนคอยปกป้องรักษาคนในครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข สิ่งชั่วร้ายไม่ได้มาข้องเกี่ยวและเบียดเบียน ความว่า

จอมแสงถามพรานวงผู้พ่อว่า...ถ้าอีแม่มีผีพลายทับจะทำอย่างไรดี... พรานวงเลยตอบว่า ...คงไม่หรอก ผีหอผีเรือนเราดี ไหววันบรพบยาไม่มีขาด...

6.2 ความเชื่อเรื่องวาสนา

ความเชื่อเรื่องนี้มีผลต่อการดำเนินชีวิตและใช้ชีวิตในแต่ละวัน เนื่องจากคนล้านนามีความเชื่อว่า บุญวาสนา กำหนดชะตาชีวิตของทุกคนให้ต่างกันไป ดังปรากฏในหน้า 76 ผ่านความรู้สึกนึกคิดของตัวละครจากฉาก ดังข้อความที่ว่า

...พรานวงคิดว่าถ้าบุญไม่มี บารมีไม่ถึง คิดอ่านครอบครองจะกลายเป็นบาปเคราะห์ติดตัว...

6.3 ความเชื่อเรื่องหน้าที่ของชาวพุทธ

ในเรื่องเมืองลับแล สะท้อนความเชื่อดังกล่าว โดยชี้ให้เห็นว่า คนล้านนา ก่อนนอน ทุกครั้งไม่ว่าจะไปยังสถานที่แห่งใด ต้องกราบพระเพื่อให้คุณพระรัตนตรัยคุ้มครองคุ้มภัยให้นอนหลับสบาย และปกป้องรักษาไม่ให้อันตรายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภูตผีปีศาจหรือสัตว์ร้าย เข้ามาทำอันตรายได้ ดังปรากฏในหน้า 192

...หนุ่มใหญ่ นั่งคุกเข่าหันเข้าหาโคนไม้และกราบหกครั้งก่อนนอน...

7) ใต้หล้าฟ้าหลัง

เรื่องใต้ฟ้าหลัง ปรากฏความเชื่อทางศาสนา 2 ประการคือ ความเชื่อโบราณคือ การมุงหลังคาบ้าน และความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจที่ส่งผลการวิเคราะห์ต่อไปนี้

7.1 ความเชื่อโบราณ

ความเชื่อเรื่องการมุงหลังคาบ้าน ความเชื่อดังกล่าวคนล้านนามักเชื่อตามคติการสร้างบ้านทำเรือนตามผู้เฒ่า ผู้แก่ และเวทมนตร์ต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นว่า การปฏิบัติตามวิธีรอยเค็มจะส่งผลดีต่อเจ้าบ้าน และผู้อยู่อาศัยให้อยู่อย่างมีความสุข ดังปรากฏในหน้า 6 จากคำพูดของตัวละครว่า

...ครูหนุ่มเกิดความสงสัยเกี่ยวกับหลังคาเรือนฟ้าหลัง พ่อเฒ่าเลยอธิบายว่า

...หลังคาเป็นเกล็ดกับหญ้าคามันชุ่มมันเย็นดี หลังคาตินขอกก็พอมิแต่มันแตกหักง่าย และดินขอกับกระเบื้องมันข่มอาคม แต่หญ้าคากับเป็นเกล็ดไม่ข่มอาคม

7.2 ความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ

ผีปีศาจเป็นวิญญาณที่คนล้านนาเชื่อว่า เป็นสิ่งที่ให้คุณและโทษ สำหรับผีเจ้าที่เป็นผีฝ่ายดีที่คอยปกป้องรักษา คนและดูแลการกระทำของคนล้านนา และทุกๆ สถานที่ที่ผีเจ้าที่คอยดูแลอยู่ ดังปรากฏในหน้า 32 จากการบรรยายจาก ความว่า

...ในความมืดมิดมีดวงตาลีบลับคอยจ้อง อาจเป็นดวงตาของผีทุ่งผีนา ผีหนองน้ำ และผีเจ้าที่เจ้าดินผู้คอยควบคุมกำกับพฤติกรรมของคน...

สรุปได้ว่า โลกทัศน์เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา นวนิยายทั้ง 7 เรื่อง สะท้อนความเชื่อทางศาสนาในเรื่อง บาปบุญคุณโทษมากที่สุด รองลงมาคือ ความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจ ซึ่งปรากฏทั้งดีและไม่ดี และสะท้อนเรื่องคาถาอาคม โชคลาง นรกสวรรค์ และอื่นๆ ตามลำดับ การสะท้อนโลกทัศน์ดังกล่าวเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงแง่มุมและความเป็นจริงที่ปรากฏในสังคมล้านนาว่าคนในสังคมล้านนาชอบเข้าวัด ทำบุญ ฟังเทศน์ เชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติอันเป็นจุดเด่นของสังคมล้านนาที่ดำรง

2. โลกทัศน์ด้านการปกครอง

1) เรื่องไอ้ค่อม

เรื่องไอ้ค่อมสะท้อนโลกทัศน์ด้านการปกครอง ใน 2 ลักษณะ คือ การกระทำความผิด โทษฐานทำร้ายผู้อื่น และการทำแท้ง ซึ่งมีกฎหมายการปกครองเข้ามามีส่วนกำหนดการปฏิบัติของคนในสังคม โดยมีลักษณะดังนี้

การกระทำความผิดโทษฐานทำร้ายผู้อื่น กับกฎหมายการปกครองบ้านเมือง จะเห็นได้ว่า คนล่านนาและการนำเสนอโลกทัศน์ของมาลา คำจันทร์ ชี้ให้เห็นว่า คนล่านนาเกรงกลัวต่อการเมือง การปกครอง ที่กฎหมายกำหนดโทษเมื่อคนในสังคมทำผิด แต่ถ้ายังไม่ได้กระทำ คนในสังคมล่านนาก็ยังเชื่อและเกรงกลัวโทษที่เกิดภายหลังการกระทำความผิด ซึ่งในเรื่องไอ้ค่อม หน้า 46 สะท้อนความเกรงกลัวต่อกฎหมายบ้านเมือง สำหรับคนรับทำแท้ง เพราะเป็นเรื่องผิดศีลธรรมและมโนธรรม รวมทั้งการจงใจทำร้ายสิ่งที่มีชีวิตจิตใจ บทลงโทษนั้นมีชัดเจน ผู้คนจึงเกรงกลัว ความว่า

...ย่านางดำหนิลุงคุ่นว่า...สองเดือนสามเดือนมันเป็นก้อนแล้ว ทำไมไม่มาหาแต่ เน้น ๆ ท้องสามเดือนมันมีปัญหา ถ้าไม่เห็นแก่หน้าสุชาไม่ทำให้ห rokok มันเสี่ยงลูกเสี่ยงตาราง มันอันตรายต่อแม่ ถ้าถูกสุเป็นอะไรจะเอาผิดข้าไม่ได้ ดูจะแจ้งความฟ้องหลวงไม่ได้นะ...

นอกจากนี้ในหน้า 62 ยังสะท้อนความเกรงกลัวต่อกฎหมายที่กำหนดชัดเจน ในการปกครองของสังคมล่านนา ที่แม้จะรู้สึกไม่พอใจใครหรือต้องการทำให้ชีวิตหนึ่งเสียชีวิต ก็ไม่อาจจะทำได้ เนื่องจากกฎหมายการเมืองการปกครองระบุโทษชัดเจนเมื่อเกิดการฆ่าหรือทำร้ายชีวิตให้เสียชีวิตดังข้อความที่ว่า...

...ลุงคุ่นเกลียดไอ้ค่อมมาก ถ้าไม่กฎหมายบ้านเมืองเอาโทษแกลงหักคอมันทั้งลงส้วมแล้ว...

2) เรื่องดงคนดิบ

เรื่องดงคนดิบสะท้อนโลกทัศน์ชาวล่านนาในด้านการเมืองการปกครองดังนี้เมื่อมีผู้กระทำความผิดกฎหมายการเมืองการปกครองในส่วนการล่วงละเมิดสิทธิสตรี ด้วยการข่มขืน เมื่อฝ่ายหญิงที่ถูกล่วงละเมิด ต้องการชดใช้ ผู้กระทำต้องชดใช้ตามที่ฝ่ายหญิงต้องการ ซึ่งในหน้า 29 สะท้อนการถูกชดใช้การกระทำย่ำยีผู้หญิงด้วยการให้สัตว์เป็นสิ่งแลกเปลี่ยน ความว่า

...คำวงกลัวไอ้พวกบ่าวแล้วมันมาแอบดู ลูกสาวอาบน้ำ ก็เลยก่อกำแพงให้มันสูงขึ้น โดยเฉพาะไอ้คำมาหาวันนั้นแหละ ตัวร้าย มันกะกะเกระ ชอบระรานคนมันชอบข่มขืนกระทำความย่ำยี ผู้สาวจนเป็นเรื่องเป็นราวใหญ่โต พ่อแม่เขาเอาเรื่องพ่อแม่มันไปขดชดใช้ค่าเสียหายเป็นควายหางานตัวใหญ่ แต่ไม่ยอมรอมรอนนำเรื่องฟ้องร้องจนมันติดคุก...

อีกด้านหนึ่งยังสะท้อนการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นของสังคมล้านนา ที่จำเป็นต้องมีผู้นำชุมชน และนำพาชุมชนไปสู่ความเจริญ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน นอกจากปกครองชุมชนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเจรจา การเติมพ้นและเป็นผู้ตัดสิน กรณีพิพาทของคนในหมู่บ้าน ดังปรากฏในหน้า 160 ความว่า

...นางอินแม่ของไอน้อยหล้าต่อว่าอีหอมว่าเป็นหลานสาวผีกะ หาวัวไม่ได้ เลยพาลูกชายหนี คำวงศ์เป็นแม่ไม่พอใจ ที่มีคนมาดูถูกลูกสาวให้เกิดความเสียหาย จึงทำให้ไปพุดกันที่บ้านพ่อหลวง...

นอกจากนี้กฎหมายการเมืองการปกครองที่ทุกที่ไม่ว่าจะเป็นสังคมกรุงเทพฯ หรือสังคมล้านนา การเกณฑ์ทหารเป็นสิ่งที่ต้องกระทำ ห้ามละเว้น ดังปรากฏในหน้า 208 ความว่า

...ชุมนุมผู้เป็นพ่อพุดเข้าข้างไอน้อยหล้าลูกชายว่า ...มันโตแล้ว สองสามปีก็เลือกทหารแล้ว ปล่อยมันเถอะ...

3) เรื่องสร้อยสุคันธา

เรื่องสร้อยสุคันธา สะท้อนโลกทัศน์ด้านการเมืองการปกครอง 3 ลักษณะคือ ตำแหน่งของผู้ปกครอง การปฏิบัติหน้าที่ทางราชการและการแต่งตั้งผู้นำท้องถิ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ตำแหน่งผู้ปกครอง

ผู้ปกครองชุมชนถือว่า เป็นผู้มีความสูงส่ง ดังปรากฏในหน้า 11 ความว่า

...ที่บ้านห้วยโถ แขวงแม่เหาะ อำเภอฟั่ว จังหวัดเชียงใหม่ มีพ่อพญาผู้หนึ่งชื่อพญาเขื่อนคำ พญาผู้นี้ครอบครองคัมเรือนใหญ่กว้าง ในคัมมีเรือนหลายหลัง...

ลักษณะเช่นเดียวกับในหน้า 23 ตำแหน่งผู้ปกครองชุมชนจะสืบทอดตามสายโลหิตของผู้เป็นพญา จนถึงรุ่นลูกหลาน ความว่า

...พญาเขื่อนคำ ท่านเป็นลูกชายคำเดียวของพ่อแม่ พ่อเป็นผู้ใหญ่บ้านชื่อว่าท้าวป๋อดสืบเชื้อสายมาจากขุนหมื่น ต่อมาท้าวป๋อดเสียชีวิตลงน้อยเขื่อนคำ ผู้ลูกได้สืบตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านแทนพ่อ ต่อมาได้ยศท้าวหน้าชื่อ และได้เป็นกำนันแทนพญาแก้วคนเก่าที่ตาย มียศใหม่ได้เป็นพญาเขื่อนคำ...

และในหน้า 40 สะท้อนตำแหน่งผู้ปกครองในชุมชนล้านนา นอกจากจะเป็นผู้นำแล้วยังทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาและเริ่มทำสิ่งต่าง ๆ เช่นการว่าราชการ ความว่า

...พญาเขื่อนคำขึ้นไปบนศาลาว่าการพร้อมเพื่อน ท้าวพญาทั้งหลายมาครบแล้วพักหนึ่งท่านปลัดก็ไปอัญเชิญท่านขุนประจักษ์ผู้เป็นนายอำเภอมาไหว้พระจุดเทียน โดยท่านนายอำเภอแต่งเครื่องแบบมหาดไทยเต็มยศ ใส่เกือกช้างม้ามันวับสูงห่มน่อง...

3.2 การปฏิบัติหน้าที่ทางราชการ

เรื่องสร้อยสุคันธา ชี้ให้เห็นว่าผู้นำท้องถิ่นหรือชุมชนนอกจากต้องเป็นผู้นำแล้ว ยังต้องทำหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ทางราชการร่วมกับส่วนกลาง เช่น การเข้าร่วมประชุม ดังปรากฏในหน้า 13 ความว่า

...หนานขึ้นกลัวมูลนายแห่งคนจะเพลิดเพลีนเหล้ายาจนเลยเวลา จึงกล่าวขึ้นว่า
...พ่อพญา วันพรุ่งนี้ต้องไปประชุมอำเภอ...

นอกจากนี้ในหน้า 12 ยังปรากฏการปฏิบัติราชการและการตรากฎหมายเพื่อเป็นข้อกำหนดการปกครองแต่ยังไม่ทั่วถึง เพราะกิจการงานต่าง ๆ มีมากจนบางครั้งต้องละเลยที่จะปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ดังข้อความที่ว่า

...ฝ่ายคำเป็นข้าไถ่หนี้ของพ่อพญา กาลเวลาครั้งนั้น พระราชอาณาจักร สยาม ประกาศเลิกทาสเปิดเสรีงัดเค็ดขาดไปแต่เมื่อปี พ.ศ. 2454 แต่ประกาศใช้ยังไม่ทั่วทุกเขตแขวง ท้องถิ่นห่างไกลยังมีการลักลอบซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอยู่ ข้าราชการมหาดไทยก็รู้ แต่บางที่ท้าวขุนต่างเอาหูไปนาเอาตาไปไร่เสีย ด้วยว่าราชการงานเมืองล้นดินดินมือ...

3.3 การแต่งตั้งผู้นำท้องถิ่น

การแต่งตั้งผู้นำมาจากการสรรหาจากส่วนกลาง โดยการเลือกของมหาดไทยที่คงตามแบบฉบับเดิม คือ ให้ล้านนามีสิทธิขาดในการปกครอง ด้วยตนเองด้วยคนในสังคมเดียวกัน ดังปรากฏในหน้า 24 ความว่า

...สมัยราชวงศ์มังรายครองแคว้น โพนแล้ว ต่อมมาถึงสมัยราชกรมมหาดไทยเป็นใหญ่ หัวเมืองล้านนาถูกยุบรวมเป็นมณฑลเทศาภิบาล การเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านขึ้นกับมหาดไทย แต่มหาดไทยมักจะลุ่มล่อลวงยอเยอตามรีตรอยเก่า มิเกลียดเกลียดไทนอกถิ่นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันเลยสักครั้ง...

4) เรื่องเมืองลับแล

เรื่องเมืองลับแลสะท้อนโลกทัศน์ด้านการเมืองการปกครอง โดยมีหัวหน้าตำบล คือกำนัน ซึ่งเป็นผู้ขายและการปกครองเมืองโดยผู้หญิง ผู้ปกครองดังกล่าว มาจากการเลือกของชาวบ้านทั้งสิ้น บุคคลที่ได้รับเลือกถือเป็นบุคคลที่ทุกคนในหมู่บ้าน เชื่อถือในการปกครอง และการเป็นผู้นำ ดังปรากฏในหน้า 113 ความว่า

...เจ้าอุปราชมืองเชียงใหม่ประกาศแต่งตั้งพ่อแคว่นหรือกำนันประจำตำบลนา โดยถามจากชาวบ้านว่า ต้องการใครเป็นพ่อแคว่นชาวบ้านก็ตกลงพร้อมใจกันเลือกพ่อแคว่น...

ลักษณะนี้ยังปรากฏในหน้า 301 ที่ผู้หญิงเป็นผู้ปกครองเมืองโดยมาจากการเลือกของชาวบ้านหรือคนในเมือง เนื่องจากเห็นสมควรที่จะเป็นผู้ปกครองเมือง ความว่า
...เมืองเชียงคังมีเจ้าเมืองเป็นหญิง...

5) เรื่องเจ้าจันทน์ผมหอม - นิราศพระธาตุอินทร์แขวน

เรื่องเจ้าจันทน์ผมหอม - นิราศพระธาตุอินทร์แขวนสะท้อนโลกทัศน์การปกครองในลักษณะผู้ชายเป็นผู้นำเมือง หากมีลูกสาวการใช้ภาษาเรียกเจ้าผู้ครองเมืองต้องเรียกว่า เจ้าพ่อ ซึ่งหมายถึงเจ้าเมืองและเจ้าของลูก ดังปรากฏในหน้า 20 ความว่า
...พองคำพูดกับเจ้าจันทน์ว่า ..เจ้าพ่อ กำชับ นักหนา มดขบเจ้าจันทน์ตัวหนึ่งหว่ายเจ้าพ่อ จะลงหลังอีพองคำ...

นอกจากนี้ยังปรากฏการปกครองที่ทำให้คนในชุมชนนั้นเกรงกลัวต่อการทำผิดกฎหมาย เนื่องจากมีบทลงโทษชัดเจนและเน้นการลงโทษตามข้อบัญญัติจริงหากคนทำผิด จึงทำให้คนในสังคมหรือชุมชนนั้นเกรงกลัวต่อการทำผิดกฎหมาย ดังปรากฏในหน้า 34 ความว่า
พองคำพูดกับเจ้าจันทน์ว่า ...ฆ่าคนแล้วบ่มีโทษ อีพองคำจะฆ่ามันตายเสียแต่ยามนี้...

6) เรื่องดาบอุปราช

เรื่องดาบอุปราชสะท้อนโลกทัศน์ที่ปรากฏในเรื่องนี้ สะท้อนการเมืองการปกครองโดยการลำดับชั้นของการบริหารงานปกครองชุมชน ที่ผู้นำมีส่วนสำคัญในการสั่งการคนในปกครองให้ทำตามคำสั่ง ซึ่งคนในชุมชนถือเป็นคำสั่งที่ต้องทำตาม ดังปรากฏในหน้า 63 ความว่า

...ควายพระอินทร์เป็นสัตว์ที่กินข้าวเมื่ออินทร์ไปพบจึงไปบอกพ่อ พ่อจึงไปบอกพ่อหลวง พ่อหลวงจึงเรียกประชุมมีคนหนึ่งเสนอว่าให้ไปแจ้งอำเภอเพื่อให้เข้ามาช่วยพ่นยาให้...

นอกจากนี้กลุ่มของหน่วยงานที่ปกครองเมืองหรือชุมชน นอกจากผู้นำชุมชนแล้ว หน่วยงานราชการที่เข้ามามีส่วนบริหารมีอิทธิพลต่อการประกอบอาชีพและการให้ความรู้ด้านการทำมาหากินของคนในชุมชน และคนในชุมชนยังให้การยอมรับ และปฏิบัติตามคำแนะนำด้วยดี ดังปรากฏในหน้า 197 ความว่า

...พ่อบอกว่า ...ไม่ได้ทำอะไรทำนาปีนี้ เจ้าหน้าทีเกษตรแนะนำให้ปลูกข้าวโพด และหน่อไม้ และมีสหกรณ์เป็นคนขาย...

7) เรื่องใต้ฟ้าหลัง

เรื่องใต้ฟ้าหลัง สะท้อนโลกทัศน์ด้านการเมือง การปกครอง ในลักษณะพ่อปกครองลูก ให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข ใฝ่ใจความทุกข์สุขของราษฎร ซึ่งเป็นระบบการปกครองที่เป็นที่ปรารถนาของคนในปกครอง ดังปรากฏในหน้า 24 ความว่า

...พ่อเฒ่าเล่าว่า ...พญาฟ้าหลังเอาใจใส่ไพร่ฟ้าให้อยู่เย็นเป็นสุขรักใคร่ไทเมือง ดังพ่อรักลูก ชาวเมืองจึงแซ่ซ้อง สรรเสริญท่าน...

สรุปได้ว่าโลกทัศน์ด้านการเมือง การปกครอง สะท้อนให้เห็นว่า ชาวล้านนาให้ความสำคัญแก่การพำเริงต่อผู้ปกครอง ซึ่งถือว่าเป็นเจ้าชีวิตที่สามารถบันดาลทั้งสิ่งที่ดีและร้ายได้ การปกครอง แสดงให้เห็นถึงการปกครองแบบพ่อปกครองลูก การแต่งตั้งผู้นำสะท้อนให้เห็นว่ามีการสืบทอดตำแหน่งจากพ่อสู่ลูกไว้ในส่วนท้องถิ่น มีการเลือกสรรโดยชาวบ้าน มีกฎหมายกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดมากที่สุดในลักษณะการบังคับ ควบคุมให้ประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม แสดงให้เห็นว่าสังคมล้านนาให้ความสำคัญกับสังคมและการปกครอง อำนาจของผู้ปกครองเป็นสิ่งสูงสุด การตัดสินใจขาดเป็นไปในลักษณะใดขึ้นอยู่กับผู้ปกครอง ผู้อยู่ภายใต้การปกครองจึงต้องยอมรับโดยดุษณี

3. โลกทัศน์เกี่ยวกับด้านวัฒนธรรมประเพณี

1) เรื่องไอ้ค่อม

เรื่องไอ้ค่อมสะท้อนวัฒนธรรมประเพณี ในเรื่องการสร้างบ้าน การสืบทอด การร่วมกันทำบุญ กิจกรรมงานบุญของชาวบ้าน วิถีชาวบ้าน วัฒนธรรมการกินอาหารโดยรายละเอียดดังนี้

1.1 วัฒนธรรมการสร้างบ้าน

ชาวล้านนา จะเลือกสิ่งที่ดีที่สุดมาสร้างบ้าน หากเป็นไม้เสาเอก ก็จะเลือกไม้ที่ดีและงามที่สุด เช่นเดียวกับบ้านที่มีผู้หญิง หรือลูกสาวงามก็มักเป็นที่หมายปองของชาวหนุ่ม ดังปรากฏในหน้า 5 ความว่า

...แสงหล้าอายุสิบแปด ถ้าเปรียบเป็นไม้ ก็เป็นไม้เลางามเหมาะจะเป็นเสาเอกเป็นศักดิ์เป็นศรีแก่บ้าน บ้านโน้นก็ค้างก็คาไม่แล้วเสร็จ อยากได้ไม้เลางามนี้ไปเป็นเสาเอก...

1.2 วัฒนธรรมการครองเรือน

วัฒนธรรมการสืบทอดเป็นสิ่งที่หนึ่งของการครองเรือนที่พบได้ในสังคมล้านนา คำสอนสอดแทรกสำหรับคนล้านนาถือเป็นเรื่องเล็ก สิ่งที่สำคัญ คือ กลัวว่าคนที่มาสู่ขอลูกสาวจะไม่รักจริงและทิ้งขว้างในภายหลัง ดังปรากฏในหน้า 5 ความว่า

ลุงต๋นบอกว่า ...ไม่เลาเนี้ดามราคาบ้านก็สูงบ้าง ถ้าบ้านโน้นอยากได้จริง ๆ แล้วก็คิดบ่แพงนัก กลัวแต่จะตัดไปทิ้งไปขว้างเท่านั้น...

1.3 การมีส่วนร่วมและการร่วมกันทำบุญ

คนล้านนาโดยพื้นฐานเป็นกลุ่มชนที่ชอบงานบุญ และชอบการทำบุญ โดยเฉพาะงานปอยหลวง หรืองานทำบุญเฉลิมฉลองปูชนียวัตถุในวัด คนล้านนาจะช่วยกันจัดเตรียมและเข้าร่วมงานเสมอ ดังปรากฏในหน้า 9 ดังข้อความที่ว่า

...กลองลิเกรัวตุ้มตุ้มเร้าใจแต่ตะวันยังเหลือง เสียงกลองดังก้องราวจะเร่งให้สาวรีบอาบน้ำแต่หัววันเพื่อรีบไปเที่ยวงานปอยที่จัดขึ้นที่วัดซึ่งมีถึงสามวันสามคืน เป็นงานปอยหลวงที่ยิ่งใหญ่มากสำหรับหมู่บ้านชนบท เล็ก ๆ คอยดูแลไม่ทันตะวัน จะตกมืด คนหลากหลายจะหลั่งไหลมาเข้า ประต้วัดจนมืดฟ้ามัวดิน...

เช่นเดียวกับในหน้า 10 สะท้อนโลกทัศน์เกี่ยวกับการทำตุ้งถวยวัดในงานทำบุญปอยหลวง ตามความเชื่อเรื่องอานิสงส์ ผลบุญ ที่ได้รับเมื่อจิตใจเป็นกุศล ดังข้อความที่ว่า

...นางลาภช่วยศรัทธาชาวบ้านตกแต่งหอฟ้าทรงชัยอยู่ที่วัด ถ้าอยู่บ้าน หมู หมา ไม่ร้องวัก ๆ ขวนรำคาญอย่างนี้หรอก...

รวมทั้งในหน้า 12 เป็นการจัดสถานที่ในงานบุญ เพื่อเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงงานทำบุญปอยหลวง ซึ่งชาวบ้านตกแต่งตลอดเส้นทางด้วยตุ้ง แสดงถึงสิ่งที่เป็นมหายมงคล (หรือธงชัย) ดังข้อความที่ว่า

...หน้าวัดไฟแดงจ้า คนหลากหลายเดินเข้า ๆ ออก ๆ หน้าวัดมีตุ้งหรือธงยาวสามสี วาแขวนสูงปลายเสาไม้รวก...

ลักษณะเดียวกับ หน้า 17 ดังข้อความที่ว่า

ตุ้งยาวปักเรียงรายเป็นระยะ ๆ ตั้งแต่ปากทางเข้าหมู่บ้านจนถึงวัด ตุ้งคือธง ทอจากเส้นด้ายกว้างสิบเศษ ยาวสามถึง สี่วา มีทั้งสีแดง สีเหลือง สีขาว และสีธงชาติ มันคือสัญลักษณ์ที่บอกให้รู้ว่าบ้านนี้มีงานปอย ตุ้งปักเรียงรายนำไปสู่ปะรำพิธีหน้าพระอุโบสถสิ้นสุดตรงนั้น

1.4 วิถีชีวิตแบบล้านนา

โลกทัศน์ด้านนี้สะท้อนการดำรงชีวิตแบบล้านนาโบราณ ทั้งความเป็นอยู่ การประกอบอาหาร อันเป็นวิถีชีวิตที่แสดงถึงความเรียบง่ายและประหยัด อยู่ตามอัตภาพ ดังปรากฏในหน้า 83 ข้อความว่า

...แม่เฒ่านั่งหันหยวกอยู่ได้ร่มไม้ ไม่ไกลตัวนักมีเตาปุงอันหนึ่ง เตาปุงคือเตาพื้นบ้าน ที่ขุดเจาะดินทะลุถึงกันสามรู รูหนึ่งราดเอียงเฉียง ๆ สำหรับใส่ฟืน รูสองเจาะตรง ๆ แนวตั้งสำหรับวางก้นหม้อ รูสามสุดท้ายสำหรับระบายควัน...

นอกจากนี้ยังปรากฏด้านการกินอาหาร ซึ่งการกินอาหารที่ปรากฏในเรื่องไอ้ค่อม สะท้อนวิถีชีวิตการกินแบบล้านนา เน้นสิ่งที่หาได้ตามธรรมชาติและนำมาประกอบอาหารและผลิตด้วยตนเอง ซึ่งในหน้า 111 สะท้อนอาหารแบบพื้นบ้าน คือ น้ำปู ที่ผ่านกรรมวิธีที่ชาวบ้านทำขึ้นเองและเก็บไว้ใช้บริโภคเอง ดังข้อความที่ว่า

...กลิ่นน้ำปูโชยคลุ้งขึ้นจากหม้อ น้ำปู สีดำๆ กำลังเดือด น้ำปูทำจากปูสด ๆ มักทำกันในหน้าที่ข้าวกล้ากำลังปักดำ เพราะปูมีมาก...

นอกจากนี้ยังพบว่า คนล้านนา ตามโลกทัศน์ที่มาลา คำจันทร์ นำเสนอ การกินอาหารหรือแหล่งอาหาร เป็นเสมือนชุมทรัพย์เนื่องจาก คนล้านนาจะนำอาหารที่ได้และผ่านกรรมวิธีถนอมอาหารเก็บไว้กินไว้ใช้ตลอดทั้งปีหรือไม่ก็ใช้กินในปีต่อไป ดังปรากฏในหน้า 112 ความว่า

...ปูออกลูกเป็นร้อย ถ้าไม่จับมันมาทำน้ำปู มันจะกัดกินข้าวกล้าเสียหายหมด นอกจากนี้ยังจับมาตำน้ำพริกก็ได้ แกงข้าวคั่วปูใส่ดอกจี่ก็ได้ ถ้าจะเก็บไว้กินนาน ๆ ก็เอามาดองไว้ใส่ส้มตำ แต่เป็นปูอีกแบบหนึ่งที่เรียกว่าปูทะเล..."

เช่นเดียวกับในหน้า 113 สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของคนล้านนาในการแปรรูปอาหาร และการใช้วิธีการถนอมอาหารให้กินได้ตลอดปี รวมทั้งใช้เป็นส่วนผสมของอาหารอื่น ๆ ทั้งในฤดูกาลและนอกฤดูกาล

...ในขณะที่ทำน้ำปูจะล้างปูให้สะอาดแล้วโขลกจนมันแหลกและคั้นเอาแต่น้ำจากปูที่เหลือก็เอามาให้หมู หลังจากนั้นโขลกใบฝรั่งแล้วคั้นเอาแต่น้ำใส่เพื่อให้ น้ำปูมันจับตัวแน่น ใส่พริก ใส่เกลือให้หอมแล้วเก็บไว้ในกระบอกเก็บไว้ได้นานเป็นปี เพื่อเอาไว้ตำน้ำพริก ใส่แกงหน่อใส่ตำส้มโอ ใส่ยาหน่อไม้ น้ำปูมีประโยชน์มากหลาย...

2) เรื่องดงคนดิบ

เรื่องดงคนดิบสะท้อนโลกทัศน์ทางด้านวัฒนธรรมประเพณี เรื่องดงคนดิบ สะท้อนวัฒนธรรมการประกอบอาชีพ การเกี่ยวพาราตี “แอ่วสาว” และการสู่ขอ การเรียกค่าน้ำหน้ำซื้อ การช่วยเหลือในงานพิธีทางสังคมและวัฒนธรรมการครองเรือน

2.1 วัฒนธรรมด้านการประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของคนล้านนาในอดีตที่ทุกครัวเรือนนิยมทำเพื่อสร้างรายได้และอาชีพคืออาชีพสวนไม้ไผ่ (จักตอก) โดยในหน้า 16 ปรากฏผ่านข้อความที่ว่า

...ถ้าหอมกับพ่อช่วยกันจักตอกมัดข้าว ไกล่เก็บเกี่ยวแล้ว ทุกบ้านทุกเรือนเหมือนจะง่วนอยู่กับการจักตอกเหมือน ๆ กันไปหมด...

2.2 วัฒนธรรมการ เกี่ยวพาราตี หรือการแ้วสาว

สังคมล้านนาในอดีต ผู้ชายจะเป็นฝ่ายไปหาผู้หญิง ที่ตนชอบพอรักใคร่ ในลักษณะ เยี่ยมเยือน หากฝ่ายพ่อแม่ของผู้หญิงชอบพอฝ่ายชาย แต่บางครั้งการลักลอบคบหากันยังปรากฏบ้าง ในสังคมล้านนา จะเกิดก่ต้อเมื่อฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชาย (พ่อแม่) ไม่เห็นชอบ ดังปรากฏในหน้า 53 ความว่า

...คำหอมโตเป็นสาวถึงคราวมีคู่ ถ้าเป็นพ่อแม่สาวอื่นจะให้บ่าวผู้และให้แ้วบนบ้าน แต่คำหอมกับน้อยหล้าต้องแอบไปพบปะกันกลางทุ่งเพราะพ่อเธอก็ดักกันน้อยหล้า... และเมื่อทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต่างชอบพอและตกลงที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน โดยพ่อแม่ของทั้ง 2 ฝ่าย เห็นดีเห็นงามด้วย ก็จะมีการสู่ขอ สิ้นสุดของหมั้นขึ้นอยู่กับฝ่ายหญิงเป็นผู้เรียกร้อง แต่สังคมล้านนา หากฝ่ายหญิงจะแต่งงานต้องทำการเสียผีก่อน เนื่องจากฝ่ายหญิง มีผีบรรพบุรุษหรือผีปู่ย่า คอยดูแล รักษาอยู่เพื่อความถูกต้องก่อนการแต่งงานมีสามีต้องบอกกล่าวให้ผีรับรู้ ดังปรากฏในหน้า 64 ความว่า

คำหอมถามวันดาว่า ...น้อยยังมันขอมึง มันเอาอะไรมาขอ... วันดาตอบว่า ...ไม่รู้ เหมือนกัน พ่อแม่ดูไม่เรียกร้องเอาอะไรสักอย่าง ขอแต่หัวหมู ไหว้ผีเสื้อบ้าน ไก่ดู ไหว้ผีเรือน เหล้าขวด กับเงินสามสิบหกบาท ไหว้ผีปู่ผีย่าก็พอควรแล้ว แต่เพียงบอกว่าพ่อแม่จะแบ่งนาให้มันสามไร่...

2.3 วัฒนธรรมการเรียกค่าน้ำหน้าชื่อ

สังคมล้านนาจะให้ความสำคัญกับค่าน้ำหน้าชื่อ โดยเฉพาะกับบุคคลที่ผ่านการ บวชเรียนในชาผ้าเหลือง เมื่อสึกหรือลาสิกขาบท จะได้รับการเรียกค่าน้ำหน้าชื่อ ซึ่งหากบวชเรียน เป็นเณร หลังจากลาสิกขาบทจะได้คำขานว่า “น้อย” แต่หากบวชเรียนเป็นพระหลังจากลาสิกขาบท จะได้คำเรียกขานว่า นาน ดังปรากฏในหน้า 64 ความว่า

...น้อยหล้ากับไอ่ยังพี่ชายมันเคยบวชเป็นสามเณร พอสึกจากการบวชจึงได้เป็น “น้อย” ส่วนห่มหมิ่นผู้พ่อเคยบวชเป็นพระ พอสึกจากพระจึงได้เป็น “นาน” ...

2.4 วัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในงานพิธีกรรม

สำหรับในเรื่องคนคิดสละท่อนการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เมื่อมีงานศพ คนใน สังคมล้านนาจะช่วยเหลือโดยไม่ได้มุ่งหวังสิ่งตอบแทน และทำด้วยความเต็มใจดังปรากฏในหน้า 128 ความว่า

...เมื่อย่าเฒ่าสิ้นใจ ในงานศพจึงมีคนมาช่วยงานมากมาย ทั้งคนที่ดีต่อกันหรือ มีนดิ่งกัน งานศพถือเป็นงานของคนทั้งหมู่บ้าน ใครจะวิวาตบาดหมางอะไรกันต้องระงับเอาไว้ก่อน คตินิยมสืบต่อกันมาเนิ่นนานเช่นนี้...

2.5 วัฒนธรรมการครองเรือน

สังคมล้านนา เป็นสังคมที่ให้ผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัวผู้หญิงคือสมาชิกคนหนึ่ง ผู้ชายซึ่งเป็นสามีต้องเลี้ยงดูและสร้างครอบครัวร่วมกัน ผู้หญิงล้านนา ซึ่งมีหน้าที่เป็นภรรยา จึงต้องเลี้ยงดูลูก เชื่อฟังสามีและปรนนิบัติดูแลสามีตามหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ

ดังปรากฏในหน้า 273 ความว่า

...น้อยหล้าเดินนำหน้าคำหอมสักก้าวหนึ่ง นานๆ ผัวหนุ่มจะชำเลื่องมองเมียสาว สักครั้ง คำหอมไม่ยอมเดินเคียง ยังถือริตคลอง โบราณกำหนด เมียไม่ควรตีเสมอผัว ข้าวคำแรกต้องให้ผัวกินก่อน เดินร่วมทางต้องให้ผัวนำหน้า...

3) เรื่องสร้อยสุคันธา

เรื่องสร้อยสุคันธา สะท้อนโลกทัศน์ด้านวัฒนธรรมประเพณี ในด้านวัฒนธรรมการสร้างเรือนเท่านั้น โดยคนล้านนาจะสร้างเรือนที่เน้นบริเวณกว้างขวางจุผู้คนได้หลายคน และเพื่อประโยชน์ใช้สอยในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งปรากฏในหน้า 18 ความว่า

...บ้านของพญาเชื่อนคำ มีชานยื่นหลังบ้านกว้างขวางจุคนได้นับสิบ...

4) เรื่องเมืองลับแล

เรื่องเมืองลับแล สะท้อนโลกทัศน์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในด้านวัฒนธรรมการสัก การปฏิบัติต่อสามีของภรรยาและการบวชก่อนแต่งงานดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 วัฒนธรรมการสัก

คนล้านนาเชื่อว่าการสักเป็นสิ่งที่ผู้ชายล้านนาทุกคนต้องทำเพื่อแสดงออกว่าเป็นลูกผู้ชาย กล่าวหาญไม่เกรงกลัวต่อสิ่งชั่วร้ายใดๆ ดังปรากฏในหน้า 16 ว่า

...พรานวงมีรายสักรูปสิงห์ รูปมอมเต็มอกเยี่ยงผู้ชายโดยทั่วไป รอยสักคือใบประกาศความเป็นลูกผู้ชาย ชายใดไม่มีรอยสักถือว่าจี้ขลาด ขลาดกลัวกระทั่งปลายเข็ม...

4.2 วัฒนธรรมการครองเรือน

สะท้อนการอ่อนน้อมถ่อมตน ความนอบน้อม เคารพและการให้ความซื่อสัตย์จงรักภักดีที่ภรรยามีต่อสามี จะเห็นได้ว่าผู้หญิงล้านนาเคร่งครัดและเชื่อถือเรื่องความเคารพต่อสามียิ่งกว่าสิ่งใด ดังปรากฏในหน้า 73 ความว่า

...ขณะที่พรานวงยังไม่ลุก นางสีเรียงเหมือนรู้ตัวว่ายืนคำหว่าผัวจักข่มคุณผัวจึงนั่งลง...

4.3 วัฒนธรรมการบวชก่อนแต่งงาน

คนล้านนามีความเชื่อฝังลึกว่า ชายใดก็ตามหากบวชก่อนจะได้แต่งงานทุกคน ซึ่งชี้ให้เห็นว่าผู้ชายล้านนาที่ผ่านการบวชมาแล้วเป็นคนดี ได้รับการกล่อมเกลาคความประพฤติพื้นฐาน และจิตใจ พร้อมทั้งจะเริ่มต้นสิ่งที่ดีให้กับตนเอง และถ้าจะมีครอบครัว ผู้หญิงที่เห็นว่าเป็นชายที่พร้อมจะดูแลตนทั้งชีวิตได้ ดังปรากฏในหน้า 117 ว่า

...จอมแสงนี่ไปนี่มาก็กินแทนที่ไม่ได้บวช หากได้บวชสักน้อย สักพรรษา สองพรรษา ป่านนี้อาจได้อีบบัวเรือนเป็นเมียไปแล้ว...

5) เรื่องเจ้าจันทน์ผมหอม – นิราศพระธาตุอินทร์แขวน

เรื่องเจ้าจันทน์ผมหอม - นิราศพระธาตุอินทร์แขวนสะท้อนวัฒนธรรมประเพณี การเคารพ ผู้อาวุโส เช่นการรดน้ำคำหัว เนื่องโอกาสปีใหม่ของคนล้านนา ชี้ให้เห็นว่าการได้ทำการไหว้ ขอพร/คำหัว ผู้ครองเมืองถือเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ของผู้กระทำ ดังปรากฏในหน้า 42 ความว่า

...ปีนั้นคุ้มเหนือคุ้มได้ตกลงจัดพิธีคำหัวปีใหม่ครวญเจ้าหลวงแก้วนรรัฐผู้เป็นเจ้าเมือง เชียงใหม่...

6) เรื่องดาบอุปราช

เรื่องดาบอุปราชสะท้อนวัฒนธรรมประเพณีในด้านวิถีชีวิตแบบล้านนา เช่นการ รับประทานอาหาร การดำเนินชีวิตประจำวัน การเคารพผู้อาวุโส ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 วิถีชีวิตแบบล้านนา

คนล้านนาเห็นว่าการได้รับประทานอาหารพร้อมหน้าครอบครัวมีความสำคัญ และอาหารเป็นสิ่งที่หาได้ทั่วไปไม่หุหุหา เน้นความชอบของผู้บริโภค เรียบง่าย และเป็นมื้ออาหาร ที่ดีต่อสุขภาพ ดังปรากฏในหน้า 15 ความว่า

...คนในครอบครัวมารวมตัวกันกินข้าวกับน้ำพริก ปั่นข้าวเหนียวอุ่นๆ จิ้มน้ำพริก ตามด้วยผักนึ่งกองใหญ่มีปลาเกล็ดบ้าง...

นอกจากนี้ยังปรากฏการกินอาหารประเภทสัตว์ที่นำมาประกอบอาหารเอง จะเห็นได้ว่าคนล้านนามักรับประทานอาหารที่แปลกแต่หาง่ายดังปรากฏในหน้า 46 ความว่า

...ไ้ห้ล้าไปเอาหน่นมาให้พี่สาวคั่ว...

อีกด้านหนึ่งยังปรากฏการประกอบอาหารเพื่อเลี้ยงต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยือน อาหารที่ เข้าบ้านทำนั้นง่ายๆ ไม่หุหุหาดังเช่น อาหารภัตตาคาร ดังปรากฏในหน้า 40 ความว่า

...แม่กับจันดีช่วยกันแกงไก่ใส่ฟักหม่น ไว้เลี้ยงเพื่อนบ้าน...

6.2 วัฒนธรรมด้านการประกอบอาชีพ

สะท้อนชีวิตประจำวันของคนล้านนาในด้านการประกอบอาชีพและการใช้ชีวิตในแต่ละวันที่เรียบง่ายไม่มีอะไรพิเศษ และยังคงใช้ชีวิตตามอัตภาพ

... แม่จันดี เอาข้าวหมูไปให้หมู ปูเอามีดเหลาขูดกะลามะพร้าวเพื่อทำกระบวย พ่อสูบนูหรือจี้โยนั่งแกะดอกหญ้าออกจากกางเกง...

อาชีพของคนล้านนาจะเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่โดยตรงนั่นคือการปลูกนาเพื่อเก็บผลผลิตข้าวไว้เลี้ยงชีวิตของคนในครอบครัวสิ่งที่สะท้อนให้เห็นเด่นชัด คือคนล้านนาเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะเอามือเอวหรือการช่วยเหลือเกื้อกูล ดังปรากฏในหน้า 39 ความว่า

...ฤดูร้อนคนในหมู่บ้านจะเอามือช่วยกันจนกว่าจะเสร็จ...

6.3 วัฒนธรรมการเคารพผู้อาวุโส

เรื่องคาบอุปราชสะท้อน การให้ความเคารพแก่ผู้สูงอายุกว่า แสดงให้เห็นว่าคนล้านนาเป็นกลุ่มชนที่ยึดปฏิบัติตามวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัด ซึ่งมีที่มาของวัฒนธรรมนี้คือ จารีตและธรรมเนียมปฏิบัติดังปรากฏในหน้า 18 ความว่า

...พ่อกับอินทรเดินออกไปโดยอินทรเดินตามหลัง เมื่อพ่อหยุดเดินอินทรก็หยุดตามเพราะกลัวเหยียบเงาหัวพ่อ...

นอกจากนี้ในหน้า 84 ยังปรากฏความเคารพนบถนอมต่อบุพการีในด้านการให้พ่อแม่รับประทานอาหารก่อนลูกจึงกินต่อได้ความว่า

...พี่สาวเอาแกงมาวางแต่อินทรกับน้องไม่กล้ากินก่อนพ่อแม่...

6.4 วัฒนธรรมการจัดงานบุญ

คนล้านนาเป็นกลุ่มชนที่ใจบุญสุนทาน ไม่ว่าจะเป็นเทศกาลใดๆ หรืองานบุญใดจะนิยมทำบุญร่วมกันเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา โดยในงานยี่เป็งหรืองานลอยกระทง คนล้านนาจะช่วยกันตกแต่งประดับประดาบ้านและวัดและถวายสิ่งของ หรือไทยทานให้กับพระสงฆ์ ดังปรากฏในหน้า 14 ความว่า

...เดือนยี่มาถึงพ่อขายหมูซื้อเสื้อผ้าให้ลูกคนละตัวส่วนหนึ่งจะเอาถวายเป็นทานในงานปอยยี่เป็ง...

เช่นเดียวกับในหน้า 74 – 75 ความว่า

...ถึงวันขึ้นสิบสี่ค่ำ ศรัทธาช่วยกันตกแต่งช่วงแก้วอารามผ้าซีกไม้ไผ่สานเป็นเขาวงกต ผู้หญิงช่วยกันร้อยดอกไม้ประดับประดาอบริวาร ที่ประตูดและบ้านทุกบ้านจะสร้างเป็นประตูป้า...

6.6 วัฒนธรรมการครองเรือน

ในสังคมล้านนาในเรื่องดาบอุปราช ผู้หญิงเชื่อฟังและเคารพผู้ชาย และให้เกียรติผู้ชายเป็นผู้นำและเป็นช้างเท้าหน้า การกระทำกิจกรรมใดๆ ผู้หญิงซึ่งเป็นภรรยาจะให้ผู้ชายที่เป็นสามีทำกิจสิ่งนั้นก่อนเสมอ เพื่อแสดงความเคารพสามีผู้เลี้ยงดูชีวิตของตน โดยเฉพาะการอาบน้ำจะให้ผู้ชายอาบน้ำก่อน เนื่องจากกลัวคาถาอาคมเสื่อม ดังปรากฏในหน้า 103 ความว่า

...ความเชื่อของคนคือให้ผู้ชายอาบน้ำก่อนผู้หญิง เพราะน้ำเทือนน้ำโคลนของผู้หญิงจะทำให้คาถาอาคมของผู้ชายเสื่อม...

7) เรื่องใต้ฟ้าหลัง

เรื่องใต้ฟ้าหลัง สะท้อนวัฒนธรรมประเพณีในเรื่องการประกอบอาชีพ นั่นคือ การทำอาชีพจักสาน และทอผ้า ซึ่งเป็นงานทำอยู่กับบ้านโดยในหน้า 19 สะท้อนงานจักสาน ทำเป็นงานที่ทำสืบทอดต่อกันมาตามบรรพบุรุษ ความว่า

...พ่อเฒ่าสายตาไม่ค่อยดีแต่งงานจักสานเคยจับเคยทำอยู่บ่อยเลยคุ้นมือ...

ส่วนในหน้า 22 สะท้อนอาชีพการทอผ้า ของผู้หญิงล้านนาที่ทำอยู่กับบ้านและเป็นอาชีพหลัก เลี้ยงดูครอบครัวความว่า

...นางดีกับดาวเรื่องยังทอผ้าอยู่ได้ทุน ส่วนหนานอุณพอกินข้าวเสร็จก็ไปบ้านหนานแดงเพื่อจะพากันไปเยี่ยมอาการหลวงพ่อ...

สรุปได้ว่า โลกทัศน์ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวล้านนา แสดงถึง วัฒนธรรม การกิน การประกอบอาชีพ การสร้างบ้าน กิจกรรมชาวบ้าน การครองเรือน ประเพณี การเคารพผู้อาวุโส การบวชก่อนแต่งงาน การเรียกค่าน้ำหน้าชื่อ การคบหาคนรัก ทั้งนี้ด้านวัฒนธรรมการกินอาหารของชาวล้านนาเป็นความเรียบง่าย กินแบบพอเพียง ส่วนใหญ่อาหารที่มาจากธรรมชาติรอบด้าน ผักสวนครัวเป็นทางเลือกหนึ่งที่ชาวล้านนาเลือกบริโภค สำหรับด้านการประกอบอาชีพสะท้อนอาชีพชาวนา ปลูกนาเพื่อสร้างผลผลิตในกับตนเองและครอบครัว ประเพณีก็เป็นอีกด้านหนึ่งที่ปรากฏในโลกทัศน์ ชาวล้านนาประกอบกิจในประเพณีหลายอย่างเช่น สงกรานต์ ลอยกระทง ในพิธีหลายอย่างนี้ จะช่วยกันจัดแต่งสถานที่เพื่อให้คนชุมนุมกัน รวมทั้งยังปรากฏประเพณีปอยหลวงเพื่อร่วมใจกันเฉลิมฉลองศาสนาวัตถุในวัด เป็นการทำบุญให้กับชุมชน วัดวาอาราม ในการสร้างบ้านเน้นความเรียบง่าย เรือนไม้จะทำตามประเพณีการสร้างเรือน มีการลงเสาเอกยึดถือฤกษ์ยามการลงหลักปักเสา เพื่อความเป็นสิริมงคล ด้านกิจกรรมชาวบ้านจะเห็นได้ว่าชาวล้านนาทุกคนต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชาวบ้านทั้งงานชุมชนและงานของเพื่อนบ้าน แสดงถึงความช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม

นอกจากนี้วิถีชีวิตแบบล้านนาเน้นความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายจะเห็นได้จากการครองเรือน ผู้หญิงจะถูกปลูกฝังเรื่องความจงรักภักดีต่อสามีให้เกียรติในฐานะผู้เป็นเจ้าชีวิต เป็นช้างเท้าหน้า การปฏิบัติกิจวัตรต่างๆจะเป็นผู้ชายผู้เป็นสามีปฏิบัติก่อนเสมอ การคบหาคนรักจะเห็นได้ว่าสังคม ล้านนามีประเพณีการแ้วสาวนี้อยู่มากคือ เมื่อผู้ชายคนใดถูกใจผู้หญิงก่อนจะก้าวขึ้นไปถึงการ แต่งงานจะต้องทำให้ถูกต้องตามประเพณีจะไม่มีการถูกเนื้อต้องตัวก่อนแต่งงาน เนื่องจากมีเรื่อง ผีป่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง และผู้ชายคนใดก็ตามหากจะแต่งงานต้องบวชเสียก่อนตามความเชื่อของ ชาวล้านนาถือว่า ผู้ชายที่ผ่านการบวชเป็นคนสมบูรณ์

ชาวล้านนามีวัฒนธรรมการเรียกค่านำหน้าชื่อ สำหรับบุคคลที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้ว เพื่อเป็นที่บ่งบอกให้รู้ถึงฐานะในสังคมเมื่อเรียกค่านำหน้าชื่อจะมีความต่างจากคนธรรมดาที่ไม่ได้ บวชเรียน เช่น น้อย (บวชเณรมาก่อน) และหนาน (บวชพระมาก่อน)

วัฒนธรรมประเพณีจึงแสดงถึงสิ่งที่ดำรงในสังคมล้านนาที่ทำร่วมกันและสร้างสรรค์ สังคมล้านนาให้คงประเพณีที่ดีงามต่อไป

4. โลกทัศน์เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน

1) เรื่องไอ้ค่อม

เรื่องไอ้ค่อม สะท้อนคำสอนโบราณของบรรพบุรุษที่นำมาใช้สั่งสอนลูกหลานให้ ปฏิบัติตามคำสอนนั้นๆ โดยในหน้า 3 แสดงให้เห็นว่าการเลือกคู่ครอง หากผู้ใดมักหลงใจ แทนที่ จะได้คนดีอาจได้คนไม่ดีก็ได้ ผู้สูงอายุจึงมีคำสอนไว้ตักเตือนบุตรหลาน ดังข้อความที่ว่า

...ลุงต๋นอบรมลูกสาวว่า ...เลือกตามแลกได้แจ็กกันโล้ง...

เช่นเดียวกับในหน้า 6 สะท้อนถึงการเลือกคบหาคน คนล้านนามักจะสั่งสอนให้เห็น โดยใช้การเปรียบเทียบเพื่อให้ลูกหลานเห็นภาพดังข้อความที่ว่า

...ลุงต๋นบอกว่า ...ไม่ดีหยาบ ไม่งามหาเทียม...

นอกจากนี้ยังปรากฏคำสอนโบราณที่สะท้อนจากพฤติกรรมการเล่นดู ที่เห็นได้ชัด เจนตามสภาพความเป็นจริง เกี่ยวกับการเลี้ยงดูลูกที่สามารถเลี้ยงดูได้แต่ตัว ส่วนความคิดและจิตใจ ไม่สามารถเลี้ยงดูได้ ดังปรากฏในหน้า 28 ความว่า

...เพื่อนบ้านของนางลาพูดว่า ...นี่ละหนาคำโบราณว่าเลี้ยงดูได้แต่ตัว หัวใจดูไม่ เห็น...

สำหรับในหน้า 37 ปรากฏคำสอนโบราณเกี่ยวกับการกระทำที่ผิดพลาด ซึ่งคนล้านนา เห็นเป็นเรื่องปกติ สามารถแก้ไขได้

...บ๊วซอนพูดกับแสงหล้าว่า ...หล้า...ผิดไปแล้วก็แล้วไปเถอะ คำโบราณว่า เจ็ดโป้งเจ็ดกั้ว ผิดไปแล้วแก้ใหม่ได้ บ๊มีไฟบ่เคยผิดหรือ...

นอกจากนี้ยังปรากฏคำสอนโบราณเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรที่เคยผิดซ่องหมองใจ แต่ด้วยสายเลือดคนล้านนาเชื่อและยังให้ออกาสผู้กระทำผิดให้กลับมาเป็นดังเดิมเปรียบเสมือนมีดตัดน้ำที่ไม่สามารถฟันให้ขาดจากกันได้ ดังข้อความในหน้า 39 ว่า

...คำเก่าโบราณกล่าวถึงความสัมพันธ์ในสายเลือดไว้ว่า ...หลังจากฝนตกฟ้าก็ใส... มีดพร้าตัดสายน้ำบ่ขาด...

ในหน้า 93 ยังปรากฏคำสอนโบราณเกี่ยวกับสภาพช่วงอายุของคนซึ่งเป็นคำสอนเปรียบอายุ ร่างกายกับสิ่งธรรมชาติรอบข้าง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คนล้านนาเชื่อและเข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงตามช่วงอายุที่เป็นไปตามกาลเวลา ความว่า

...แม่เฒ่าไอโหลกๆ ไอหอบถึจนเจ็บช่วงท้อง มันก็จริงอย่างคนโบราณว่าไว้...หกลีบปีไอเหมือนฟานโจก เจ็บลืบปีมะโหกเต็มตัว แปดลืบปีโคร่หัวเหมือนให้ แก่ลืบปีไ้ก็ตายไม่ใช่ก็ตาย ...วันนี้แม่เฒ่าก็หกลีบแปดปีแล้วจะอยู่ได้อีกกี่ปีไม่รู้...

อีกด้านหนึ่งยังปรากฏคำโบราณที่เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กที่ไม่ใช่ลูกของตน เปรียบได้กับได้สิ่งของเหลือเดน ที่ยื้อนให้ผู้เก็บมาเลี้ยงเสียใจในภายหลัง แสดงให้เห็นว่าคนล้านนาเชื่อและยึดมั่นว่า สิ่งที่เกิดจากตนเองดีกว่าสิ่งที่ได้มาและสิ่งที่ไม่ใช่ของตนเอง ดังข้อความในหน้า 103 ว่า

บุญทาพูดกับพ่อเฒ่าว่า ...คำเก่าโบราณว่าเอาลูกเขามาเลี้ยง เอาเมียขมาอม มักเสียใจภายหลัง...

บางครั้งการเรียนรู้ในสิ่งที่ดีมีประโยชน์ในภายหลัง อาจสร้างความเสียใจให้แก่ผู้ปฏิบัติได้ แม้ว่าจะรีบเร่งทำในภายหลัง ก็ไม่เกิดประโยชน์ใดๆ ดังปรากฏในหน้า 132 ว่า

...พ่อเฒ่านี้กสมเพศตัวเองนึกบ่นว่า...อนาถหนอ...นี่แหละหนาที่เขาเรียกว่าเพื่ออยู่พอวาย เพื่ออายุพอเฒ่า...

ประการที่สองที่ปรากฏในเรื่องไอ้ค่อม เห็นได้ว่าคนล้านนาเชื่อในเรื่องคำสอนที่มาจากกรอบมรดกสั่งสอนทางศาสนา ที่ชี้ชัดเจนว่าคนล้านนา เชื่อเรื่องบาปบุญ คุณโทษ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติ หรือชั่วโดยตรง ทั้งนี้ในหน้า 155 สะท้อนการทำผิดหลักธรรมในศีลข้อ 5 ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา เห็นเป็นสิ่งผิดไม่ได้ก่อประโยชน์ใดๆ แก่ผู้กระทำ มีแต่จะส่งผลทางลบ ความว่า

ครูบาเฒ่าเตือนพ่อเฒ่าว่า ...กินเหล้าไม่คืนะปู่คุณ ผิดทั้งทางโลก ทางธรรม กินหมากนี่ดีกว่า...

และในหน้า 157 ยังปรากฏว่า เมื่อมีความทุกข์พระเป็นที่พึ่งของคนล้านนาเสมอ รวมทั้งเป็นผู้ให้คำสั่งสอนและชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตในช่วงที่มีชีวิตอยู่บนโลกมนุษย์ ความว่า

2) เรื่องตงคนคิบ

3) เรื่องร้อยยศกัณฐา

นางแสงดาสอนพญาเขื่อนคำผู้น้องว่า ...ตั้งแต่เองแต่งงานตกถูกตกเมียอีพี่ก็ถือว่าเองโตแล้ว การภายนอกภายในอีพี่ไม่ยุ่งยำน้ามเกี้ยวเองอยากได้ลูกชายแต่ไม่เคยได้ อาจเป็นเพราะบาปเคราะห์พาเป็น เอ็งลองทำดังนี้เถอะเล็กเถะหึงสาอาฆาตเสีย วันสี่วันธรรมไหว้พระกินทานบ้าง...

4) เมืองลับแล

เรื่องเมืองลับแล สะท้อนโลกทัศน์ด้านการอบรมสั่งสอน ในเรื่องคำสอนโบราณ และคำสอนของพระสงฆ์ โดยในการสอนแบบคำสอนโบราณเป็นการปฏิบัติสืบทอดจาก คำสอนของผู้เฒ่าผู้แก่ที่รู้เห็นสิ่งนั้นมาก่อนการปฏิบัติตามคำสอนดังกล่าว มักส่งผลที่ดีต่อตัว ผู้ปฏิบัติเอง ดังปรากฏในหน้า 171 ว่า

...คำคนเฒ่าสอนสั่งสืบทอดกันมา ว่ายามนอนอย่าหันหัวออกนอก สัตว์เลื้อยเหินไต่ มันมาจากทางนอก หันหัวให้มันขบหัวก็หมดทางสู้...

และในหน้า 191 สะท้อนการสั่งสอนที่ให้ยึดตามการปฏิบัติ ซึ่งจะส่งผลดีต่อผู้ปฏิบัติโดยตรง คำสอนนี้เป็นคำสอนที่ปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ดังข้อความที่ว่า

...คนเฒ่าคนแก่สอนว่า ป่าใดหากไม่แน่ใจให้กินน้ำสุก...

ส่วนคำสอนของพระสงฆ์ ถึงการ ได้ดิบ ได้ดี อยู่ดีกินดี ห้ามดื่มพื้นเพหรือความเป็นมาของตนเอง มีนัยยะ คือไม่ให้ลืมตนเองแม้ว่าจะยากจะมีหรือจน ดังข้อความที่ปรากฏในหน้า 402 ว่า

...จอมแสงนึกถึงคำพูดของหลวงปู่ที่เตือนว่า...จอมแสงเอ๋ย เอ็งอย่าลืมตน...

5) เรื่องเจ้าจันทน์ผมหอม- นิราศพระธาตุอินแขวน

เรื่องเจ้าจันทน์ผมหอม- นิราศพระธาตุอินแขวนสะท้อนโลกทัศน์ในด้านการอบรมสั่งสอน โดยนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับสั่งสอนให้คนล้าหนา เห็นเรื่องเกิดแก่เจ็บตายเป็นอนิจจังและเตรียมตัวให้พร้อมเสมอเมื่อต้องเผชิญดังปรากฏในหน้า 65 ความว่า

เจ้าพี่หล้าอินทะกล่าวกับเจ้าจันทน์ว่า ...พระพุทธเจ้าก็สั่งสอนไว้แล้วว่า สัพเพชะมา อนิจจาติ สรรพสิ่งตั้งขึ้นแล้วก็แตกสลายไปเป็นธรรมดา มีเกิดก็มีดับ มีรุ่งก็มีเสื่อม...

6) เรื่องดาบอุปราช

เรื่องดาบอุปราชสะท้อนโลกทัศน์ ด้านการอบรมสั่งสอนในด้านคำสอนโบราณ และคำสอนเรื่องบาปบุญคุณโทษ ซึ่งในเรื่องคำสอนโบราณ สะท้อนคำสอนที่ผู้เฒ่าผู้แก่สอน คนรุ่นหลังให้ปฏิบัติตามข้อห้ามที่สืบทอด ตามบรรพบุรุษเพื่อชีวิตที่ดี ดังปรากฏในหน้า 57 ว่า

...คนเฒ่าคนแก่สอนว่าเวลาอยู่ใกล้ฝั่งน้ำอย่างชะ โกงดูเงา เงือกน้ำจะเอางาแทงเงาแล้วเราจะป่วยไข้...

นอกจากนี้ยังปรากฏคำสอนโบราณที่มาจากบุพการีที่สอนให้ลูกหลานทำตาม โดยได้นำเอาธรรมชาติรอบด้านสัตว์ รวมทั้งสภาพการณ์จริงมาหยิบยก เพื่อให้คนเกรงกลัวและไม่ทำในสิ่งที่เป็นข้อห้าม ซึ่งในหน้า 155 ได้สะท้อนว่า

...พ่อบอกอินทว่า ...ขึ้นดูงูลอกคราบมันไม่ควรทำ มันจืด ไหว้ท่านเสียบอกว่ามันไม่ได้เจตนา...

คำสอนโบราณที่เป็นลักษณะข้างต้น ยังปรากฏในหน้า 156 ว่า

....พ่อบอกว่า...เอาหม้อจิ้งน้ำ ผึ่งเสาเอาปลายลงดิน เติงออกกลางเตาไฟ ชายหญิงเสพกันก่อนแต่ง พ่อแม่เสพลูก พี่น้องเสพกันมันจืด จืดแล้วมีแต่ร้อนร้ายยุ่งยาก...

ส่วนคำสอนเรื่องบาปบุญคุณโทษสะท้อนการห้ามกระทำทางวาจาที่หยาบคายต่อบุพการีและผู้อาวุโส แสดงให้เห็นว่าคนล้านนาเคารพบนอบต่อผู้อาวุโส และจะไม่กระทำการอันใดที่เป็นการล่วงเกิน เพราะเกรงกลัวต่อบาปกรรมที่จะติดตามตัวไปเมื่อจบชีวิตลง ดังปรากฏในหน้า 51 ว่า

...ไอ้ทรพุดกับไอ้หล้าว่า...เป็นละอ่อนอย่าพูดคำหยาบกับผู้ใหญ่ตายไปตกนรกหนอนเจาะปากนะมึง...

สรุปได้ว่า โลกทัศน์เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอน นวนิยายทั้ง 7 เรื่อง สะท้อนคำสอนทางศาสนาและคำสอนจากบุพการี ทั้งนี้ คำสอนทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามศีล 5 อันเป็นข้อกำหนดให้ปฏิบัติตามคำสอนทางพุทธศาสนา พระเป็นผู้นำมาสั่งสอนชี้แนะแนวทางเพื่อให้คนทำดีละเว้นความชั่ว ให้คนคิดดีทำดีละเว้นความชั่วและยังให้ข้อคิดแก่ผู้กระทำผิด นอกจากนี้ยังชี้แนะแนวทางอนิจจังความไม่เที่ยงของชีวิตที่มีเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาของโลก

ส่วนคำสอนจากบุพการี เป็นคำสอนที่บรรพบุรุษและบิดา มารดา มีต่อบุตรหรือคนในวงศ์ตระกูลเดียวกัน คำสอนต่างๆ นั้น คือ ปฏิบัติตามในการเลือกคู่ครองสอนให้เลือกคู่ครองที่ดีทั้งภายในจิตใจและสิ่งที่ปรากฏภายนอก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved